

Trollsländor i södra Spanien

En rapport från en resa 2023 till Andalusien och Kastilien-La Mancha

**Magnus Billqvist • Ingela Gustafsson • Paul Hopkins • Helena Lager
• Jonas Myrenås • Annica Nettrup**

Innehåll

Allmänt om resan.....	2
• Deltagare.....	2
• Ungefärlig resrutt.....	2
Resedagbok.....	3
• 2 juni Ankomst, regn och sandiga vägar.....	3
• 3 juni Första trollsländorna men ack så torrt.....	3
• 4 juni Torkan ändrar planen och vi tar in på ett slott...5	
• 5 juni Första flodvandringen är lite öken.....	6
• 6 juni Frånvarande flodtrollsländormen paella hos Florent.....	7
• 7 juni Regn ändrar planen och vi ärförendag riktiga turister.....	8
• 8 juni Från och med nu!.....	10
• 9 juni Cazumabonanza!.....	11
• 10 juni Hållklaffen!.....	14
• 11 juni Dagsföravsked.....	16
Artlista.....	17
Några arter vi inte såg.....	21
Kartamed resrutt.....	24

Omslaget: Hane *Onychogomphus cazuma*, hane mindre smaragd-flickslända ssp *virens* samt hane *Trithemis annulata*. **Baksidan:** Hane och hona *Calopteryx haemorrhoidalis*, teneral hane västlig trädflickslända, hane *Trithemis kirbyi*, hane *Platycnemis acutipennis*, parningshjäl *Orthetrum chrysostigma*. **Ovan:** teneral hona *Gomphus graslini*.

Allmänt om resan

Denna rapport är en enkel dito sammansatt mest för vårt eget höga nöjes skull. Har du frågor eller kommentarer på innehållet så kontakta oss gärna. Målet var först och främst att se trollsländor, men också att avnjuta natur i största allmänhet, samt mat och dryck och allt i ett lagom tempo. Upplevelser kopplade till natur utan stress. Pragmatisk planering efter väder, tycke och smak.

För de som tidigare varit i Spanien och tittat på trollsländor fanns det önskemål om att se arter som då missats. Den i särklass viktigaste var *Onychogomphus cazuma* då den ganska nyligen upptäckts som ny för vetenskapen.

På grund av allvarlig torka i regionerna vi besökte spoliades delar av den tänkta planen. Oturligt för oss drabbades vi även av regn vilket även det innebar omkastningar av den planerade rutten. I slutänden såg vi ändå nästan allt vi hoppats på. Det finns dock goda skäl att återvända för det finns väldigt många anledningar att besöka Spanien.

Deltagare

- Magnus Billqvist, Tjörnarps (bilder där inget annat anges) magnus.billqvist@gmail.com
- Ingela Gustafsson, Grimslov ingela.gustafsson@gmail.com
- Paul Hopkins, Penryn paulhopkins2@tinyworld.co.uk
- Helena Lager, Gårdby helena.lager@gmail.com
- Jonas Myrenäs, Sollentuna jonasmyrenas@gmail.com
- Annica Nettrup, Klågerup annica.nettrup61@gmail.com

Ungefärlig resrutt

Dag 1: 2 juni Kastrup – Malaga – Arroyo del Salado – El Rocio

Dag 2: 3 juni El Rocio – S La Matilla – Jardín Botánico Dunas del Odiel – Marismas y Riberas del Tinto – Parque Zafra, Huelva – El Portil – Acebuche – El Rocio

Dag 3: 4 juni El Rocio – Acebuche – Playa del Espigon, Río Odiel – Coria del Río – Brazo del Este – Castillo de Castellar de la Frontera

Dag 4: 5 juni Castillo de Castellar – Arroyo del Cañuelo – Río Hozgarganta (V) – Jimena de la Frontera – Río Hozgarganta (S) – San Martin del Tesorillo

Dag 5: 6 juni San Martin del Tesorillo – Río Hozgarganta (S) – Puente de las Cañillas, Río Hozgarganta – Río Hozgarganta (S) – San Martin del Tesorillo – Benarrabá – San Martin del Tesorillo

Dag 6: 7 juni San Martin del Tesorillo – Ronda – Los Pinos, Viñas de Peñallana – Río Jándula – Los Pinos

Dag 7: 8 juni Los Pinos – Guadalquivir, Coto-Ríos - Guadalquivir, Loma de María Àngela - Cortijos Nuevos

Dag 8: 9 juni Cortijos Nuevos – Agramón – Cuenca

Dag 9: 10 juni Cuenca – Laguna de la Cruz, Lagunas de Cañada del Hoyo – El Lagunillo, Lagunas de Cañada del Hoyo – Arguisuelas – Cuenca

Dag 10: 11 juni Cuenca – Embalse de Entrepeñas – Madrid

Resedagbok

Svenska namn används där det finns, annars anges de vetenskapliga.

2 juni

Ankomst, regn och sandiga vägar

Annica, Helena, Ingela och Magnus träffas på **Kastrup** för gemensam resa till **Malaga** som Jonas och Paul tidigare anlänt till. De två har hämtat hyrbilen när vi andra landar och färden går genast västerut. Från bilen ses turturduva och rödfalk. Efter en paus med tankning av både bränsle och snacks gör vi ett stopp nära vägen intill **Osuna**. Här rinner **Saladobäcken**, en klassisk lokal för exempelvis *Orthetrum nitidinerve* och *Coenagrion caerulescens*. I teorin en bra kombination av bensträckare och de första trollsländorna. Nu blir det enbart bensträckare då det dels regnar lätt och dels uppenbarligen vräkt ner regn längre uppströms. Den i vanliga fall lilla grunda bäcken forsar fram som en brunfärgad mindre älv. Således inga trollsländor, men en blåkråka flyger förbi, en häcksparv sjunger och intill även en kornsparv.

Vi fortsätter västerut med vita storkar, rostgumpswalor, blåskator, dvärgörnar och förstås drivor med brunglador. Det är lite köbildning kring Sevilla, annars går färden fort och vi checkar efter lite språkpalaver in på **Cristina** i **El Rocio**. Vi tar en kort promenad i denna märkliga by med sandiga gator mer anpassade till ridhästar än bilar. I lagunen får vi de första kontakterna med allsköns våtmarksfåglar som

flamingos, diverse hägrar, skedstorkar och vadarswalor. Middag intas i hotellets restaurang där planerna för morgondagen går igenom. Kaffe och sherry avnjuts på närbeläget hak och en del fältproviant inhandlas.

3 juni

Första trollsländorna men ack så torrt

Byn är närmast död kring sjusnåret när vi ses igen men vi lyckas åtminstone få varsin kopp utsökt kaffe innan vi lämnar och kör via Matalascanas mot Huelva. Biätare, bronsibisar med mera ses från bilen innan vi når det första planerade stoppet. Detta utgörs av ett helt gytter av grunda våtmarker i gles tallskog söder om **La Matilla**, där vandrande smaragdflickslända och *Lestes macrostigma* ska finnas. Tyvärr är samtliga helt torra och verkar ha varit så länge, inte en enda trollslända hittas trots att vi går genom vegetationen ute i den uttorkade bädden. Efter en stund inser vi det fruktlösa i detta och åker vidare.

Jardín Botánico Dunas del Odiel öppnar först klockan tio så vi vandrar runt dess utsida. En låst grind stoppar oss men det är inga problem att slå ihjäl tiden med de första trollsländorna. *Brachythemis impartita*, *Orthetrum trinacria*, *Trithemis annulata* ses mycket fint. Vi visste inte det då, men de två förstnämnda skulle vi enbart se här under resan. Några enorma rovflugor förevisas också, innan vi intar frukost på parkeringen. Lagom till vi är klara med det öppnar trädgården upp sina portar och vi kan komma in och nå våtmarkerna.

Solnedgång i El Rocio, byn som måste upplevas av alla minst en gång.

Tyvärren verkar de ha rensat och ersatt den största dammen med dammduk, vilket innebär mindre vegetation och det ser inte längre lämpligt ut för *Lestes macrostigma*. Andra platsen i rad som vi därmed går bet på den arten. Andra arter bjuder åtminstone upp, som fler individer av de tre redan nämnda samt karmintrösslända och *Ischnura graellsii*. Några ser alpseglare dra över och tjusiga sandlöpare (*Psammodromus algirus*) fotograferas.

Ett toalettbesök och en bits körning senare når vi Marismas y Riberas del Tinto intill Muelle de las Cárabelas. Även här är vi på jakt efter de redan nämnda

smaragdfläcksländorna men åter går vi bet för det är torrt som fnöske. Slitet ger åtminstone resultat i form av finfina obsar av en tredje *Lestes*: mindre smaragdfläckslända. De tillhör nominatformen *virens*, och är mörkare och brunare än den vi har hemmavid. Riktigt läckra, mer kontrastrika. Fler *I. graellsii* ses också, bland annat en lækker orange hona, samt första vandrande ängströssländorna. En till synes lämplig anlagd damm intill ger en del fåglar som kungsfiskare men är märkligt nog fullständigt tom på trössländor.

Inne i Huelva parkerar vi och beger oss in i **Zafraparken** där en damm ska innehålla en population av *Diplacodes lefebvrii*. Det gör den tyvärr inte under just vårt besök men det blir flera andra arter varav några förstås är nya för resan: mindre kejsartrollslända, *Orthetrum chrysostigma* och större sjötrösslända. Vi promenerar in en bit mot stan där vi käkar lunch och tittar på bleka tornseglare.

Vi drar över floden och spankulerar omkring bland buskarna vid **El Portil**. Målet är att hitta kameleont, men tålamodet tryter ganska snabbt i hettan som nu är påtaglig. Ännu ett försök planeras ändå att ta plats kring själva lagunen intill, men den visar sig båda sakna parkeringsplats och inträdet är avspärrat med staket. Vi vänder kosan och kör tillbaka österut.

Glasspaus tas vid besökscentrat **Acebuche**. Även här är det knastertorrt, utöver en trädgårdsdamm intill cafét som dock inte ger mer än grodor (*Discoglossus galganoi*) och iberiska bäcksköldpaddor. Sommargylling, rödhuvad törnskata, svarthakad buskskvätta och

Vänster: Hona av den långsträckt sjötrössländan *Orthetrum trinacria*. **Nedan:** Dammen i Zafraparken i Huelva.

diverse skalbaggar får lite uppmärksamhet. Blåskatorna är här i vanlig ordning ganska fotovänliga även om de förefaller mindre närgångna än för nio år sedan. Vi försöker mata in dem medan vi diskuterar huruvida vi ska följa med på gratis lodjursguidning på spanska morgonen därpå.

Vid sjusnåret är vi tillbaka på Cristina och efter kort paus möts vi upp 19.30 för artgenomgång och brakmiddag på Mesón La Madre. Eftersnack och inköp av frukostvaror innan sängarna ockuperas.

4 juni

Torkan ändrar planen och vi tar in på slott

Vi checkar ut och äter frukost bland blåskatorna vid Acebuche. Jonas, Ingela och Helena stannar kvar och går lodjursguidningen som trots allt inte är på spanska. De får en rejäl genomgång av det spanska loprojektet och får också se en av hägnhonorna i projektet. Som bonus ser de resans enda trädnäktergal.

Annica, Magnus och Paul chansar på att de ska hitta en rejält sällsynt fågel – kragalka – som upptäckts för några dagar sedan. De kör mot Huelva och över floden och söderut mot havet. Medelhavsstenskvätta ses från bilen och i Marismas del Odiel står flamingos med mera som spön i backen. De kör mot en koordinat där alkan setts tidigare men hinner inte dit innan Paul upptäcker några skådare med tubar. Otroligt nog ses kragalkan direkt, och den kommer tillräckligt nära för att hyggliga foton kan tas. Den kajkar runt och fiskar, dyker och gör också några kortare flygturer. Det är blott Europas tredje fynd av arten och det känns smått

osannolikt att ett sådant fynd görs så nära det område vi ändå skulle befinna oss i. Kanske ännu mer osannolikt är att Paul dessutom redan sett en av de andra två europeiska fynden av kragalka.

De tre i väst kör tillbaka och hämtar upp de tre i ost och resan fortskrider. Tyvärr är kanalen Cano di Guadamar, med dess artrika omgivning, snustorr sedan två månader. Det är ett rejält bakslag för där fanns många arter vi hade siktat in oss på. Tur i oturen får vi reda på det av Florent Prunier (fransk "trollsländekollega" boende i regionen), innan vi ens styrt kosan dit, vilket åtminstone innebär att vi slipper den lite dryga resan dit på dåliga småvägar. Istället kör vi direkt mot Coria del Rio genom omgivning som först är riktigt trista, med monotona odlingar. Senare öppnar landskapet upp sig och i risodlingar ses 100-tals bronsibisar och en svartvingad glada ses mycket fint.

I Coria del Rio tar vi lunch innan vi äntrar färjan över Guadalquivir. Denna rutt rekommenderas för de som ska till eller från Coto Doñana och vill slippa stockningarna kring Sevilla. Siktet ställs nu in på våtmarker som fortfarande kan hålla vatten och särskilt ett som rekommenderats av Florent. Första stället är torrt och när vi ska åka därifrån är grinden vi passerat låst. Panik uppstår, men det löses gudskelov snabbt av behjälplig man på intilliggande gård. Hans fru passar på att visa vilka trick hon lärt deras hundar och vi applåderar lättat över hjälpen ut.

Vi testar nu att köra en vid båge över hela området och når till slut via usla vägar ett mycket fint våtmarksområde: **Brazo del Este**. Det formligen sprutar fåglar; flockar med styltlöpare, rödspovar, hägrar,

Kragalkan (Ancient murrelet *Synthliboramphus antiquus*) utanför Huelva utgjorde Europas blott tredje fynd.

skedstorkar, vadarsvalor med mera. Trast- och vassångare sjunger så det dånar. Tyvärr är större delen av området på sedvanligt spanskt manér inhägnat så vi har svårt att komma åt. Det är också rejält hett nu men vi får åtminstone fina obsar på vanliga arter som mindre kejsartrollslända, karmintrollslända och vandrande ängstrollslända.

Värmen och tidpunkten (ca 16.30) gör att vi drar vidare. Efter kort diskussion beslutar vi oss för att dra hela vägen till **Jimena de la Frontera**, ca två timmar bort, för att få mer tid vid de fina miljöerna där. Första men långt från de sista gåsgamarna ses längs vägen. Vi har inte förbokat boende och de smala gränderna i

byn omöjliggör rekande medelst bilen. Vi är nu både hungriga, varma och trötta och humöret inte på topp.

Till slut blir det bingo på slottet **Castillo de Castellar de la Frontera**. I murarna häckar klippsvala, blåtrast, rödfalk och alpkråka. Det är oerhört fräckt med milsvid utsikt som vi dock inte hinner njuta så mycket av innan det blir mörkt. Efter middagen drar sig de flesta tillbaka medan Annica och Ingela väljer ”en promenad” (läs ”spenderade flera timmar på den lokala puben”).

5 juni

Första flodvandringen är lite öken

Efter kaffe på borggården ställer vi kosan mot **Jimena de la Frontera** där frukostmat införskaffas. Den intas en stund senare intill bron över floden **Rio Hozgarganta**. Promenad vidtar genom närmast arkadiska miljöer. Gyllingar flöjt, gamar seglar över, sammetshättor skallrar, ödlor prasslar och majbaggar glänser i gräset. Resans första *Platycnemis latipes* ses längs stigen innan Paul lotsat fram oss till **Cañuelobäcken**. Han garanterar att både *Macromia splendens* och *Oxygastra curtisii* ska komma in via bäcken och göra lovar på nära håll vid en liten damm. Detta löfte ångrar han heligt någon timme senare då båda lyser med sin frånvaro. Vi visste inte det då, men detta var första tecknet på att det var magert med trollsländor generellt i regionen,

Vänster: Äldre hona av karmintrollslända. **Nedan:** Del av floden Hozgarganta intill Jimena de la Frontera.

något belgarna i en annan grupp strax innan oss redan tvingats konstatera.

Under tiden vi inväntar de två önskade och halvsåra arterna ses lyckligtvis andra arter varav några är nya för resan: *Calopteryx haemorrhoidalis*, *Platycnemis acutipennis*, pokalflickslända och *Trithemis kirbyi*. Hökörn, enorma steklar, snickarbin och en obestämd *Gomphus* som lägger ägg ses också.

Efter ett tag ger vi upp bäcken och vandrar ned till, längs och i själva floden. Omgående ses först en och sedan ännu en hane *Gomphus graslini*, men tyvärr inte av alla i gruppen. Det är ganska gott om trollsländor men huvudsakligen repriser som *Trithemis annulata*, *Trithemis kirbyi*, pokalflickslända och *Platycnemis acutipennis*. Vi hittar larvhudar av *Boyeria irene*, tyvärr det närmaste vi skulle komma den arten under resan. Enda nya arterna är en blå kejsartrollslända och enstaka tenerala mindre sjöartrollsländor. Det är mycket vackert och det osar av potential men utöver redan nämnda arter och någon mer vanlig som karmin och vandrande ängs ses inget spännande. Det blåser också i vissa lägen lite väl hårt, särskilt där *Macromia splendens* vanligen patrullerar, vilket vi för stunden accepterar som förklaring till dess frånvaro.

Vi når bilen och tar en stärkande lunch i byn intill innan vi testar att promenera i och kring floden på andra sidan bron. Åter ser det fint ut men höjdpunkterna uteblir. Det är helt galet mycket grodor (troligen mest iberisk sjögroda *Pelophylax perezi*), vi möter tiggande bäcksköldpaddor och ser viperasnokar, men var är alla flodtrollsländor? En död stenflodtrollslända är det närmaste vi kommer. Vid 17-snåret ger vi upp för dagen och beger oss till boende i **San Martin del Tesorillo** där vi bokat två nätter på Sabana. Efter uppfriskning har vi artgenomgång, sedan blir det prome-

nad innan middag och tillbehör avnjuts. Planerna för de kommande dagarna diskuteras men försvåras av dålig prognos.

6 juni Frånvarande flodtrollsländor men paella hos Florent

Enkel frukost på hotellet och tidig förmiddagsstart vid bron i **Jimena** producerar väldigt lite. Vi är uppenbarligen för tidigt ute så vi lägger en stund i bilen på att köra till en annan bro – **Puente de las Cañillas** – nordväst om byn. Där är floden ganska lättillgänglig och det ser intressant ut. Det blåser kraftigt men är ganska lugnt nere längs floden. Flera repriser ses men det händer åtminstone mer här. Helena hittar en teneral västlig trädflickslända och någon eller några obestämda *Gomphus* ses då och då medan blå kejsar-

Ovan: Hane av pokalflickslända. **Nedan:** Hane av stenflodtrollslända ssp *unguiculatus* som har blåare ögon och annan teckning på mellankroppen än de vi är vana vid hemma.

trollslända ihärdigt patrullerar. Några får frustrerande obsar av en *Oxygastra curtisii* och en möjlig *Macromia splendens* susar tillfälligt förbi. Vi har åtminstone tålamod och får efter ett tag fina obsar på stenflod-trollslända, *Trithemis kirbyi*, *Orthetrum chrysostigma*, större ängstrollslända, ännu en trädflickslända och ett blommande skruvax (*Spiranthes aestivalis*).

Vi tar snabblunch vid bilen och återvänder till bron i **Jimena**, där vi nu varit en för tidig morgon och en för sen eftermiddag, kanske kan ett besök mitt i bästa trollsländeperioden ge mer? Tyvärr blåser det även där men aktiviteten är märkbart högre än tidigare. Många *Trithemis* av båda arterna, närobsar på pokalflickslända, karmintrollslända och *Ischnura graellsii*, men utöver en teneral smal klubb-trollslända som Jonas upptäcker är det mycket magert med de arter vi egentligen vill se här. Vi är tämligen handfallna då detta är ett område de flesta av oss besökt tidigare och vi vet att det är ett av om inte det bästa området i hela regionen för många av våra mest eftertraktade arter. Men det är inte mycket vi kan göra åt det och när det dessutom börja mulna på är det dags att ge sig av. Snabbt sockerintag vid bilen innan vi rullar till hotellet för uppfräschning och artgenomgång.

Dagen är trots att det är kväll dock långt från slut för det vankas helt nya upptåg. En timme senare, prick klockan 19.30, rullar vi in i byn **Benarrabá** där regn och en ormörn hälsar oss välkomna. Vi undrar hur vi ska hitta hem till Florent och Sylvia genom byns minst sagt smala vägar, men innan vi ens hinner fundera på det så kommer de spankulerande längs gatan. De visar

sitt museum med insektssamlingar med mera men efter en stund lämnar vi Sylvia för hennes yogaklass medan vi i deras hem gemensamt (näja) tillreder en paella.

En mycket trevlig kväll vidtar med god mat och dryck i goda vänners lag. Vi blir också uppdaterade av Florent om exempelvis torkan och hur det gått för det belgiska gänget som just åkt hem. Belgarna såg 41 arter vilket för oss vid det här laget låter närmast svindlande då vi endast haft 21. Men det är nu det visar sig att det inte bara är vi som haft det svårt även i floddalarna, det är helt enkelt av oklara skäl ganska ont om trollsländor i år, kanske är mycket senare än vanligt? Eftersom det regnar under färden tillbaka ber Florent oss ta det försiktigt så vi inte kör över salamandrar. Några sådana ses dock inte men ett svin korsar vägen och vållar livlig diskussion om arttillhörighet.

7 juni

Regn ändrar planen och vi är för en dag riktiga turister

Enkel frukost på hotellet innan vi checkar ut. Dagen bjuder på regn och prognosen visar att det ska fortsätta regna i hela regionen inklusive kring Malaga. Samtidigt som man möjligen kan glädjas över att spanjorerna får efterlängtat regn (vi kan ju relatera, situationen hemma är inte mycket bättre) så känns det surt att det ska spoliera våra planer. Så istället för två heldagar på bra lokaler kring Malaga ställer vi kosan norrut och österut där det åtminstone inte ska regna dagen därpå.

Vi börjar i **Ronda** där vi traskar runt och plåtar den

Den utsökta paellan som vi bjöds på hemma hos Florent i Benarrabá.

Ovan: Vackra omgivningar längs floden Jándula . **Nedan:** Teneral hane av jungfrusländan *Calopteryx xanthostoma*.

imponerande bron över ravinen som alla andra turister. Möjligen ägnar vi mer tid åt alptrastar och blåtrastar än de flesta andra. Paul leder oss vant genom gränderna och väntar tålmodigt när vi andra äntrar butiker och kollar souvenirer. Kaffe och dessert(!) avnjuts på fik vid ett torg innan vi fortsätter. Lunch äts på sunkigt hak längs vägen någonstans söder om Cordoba. Under eftermiddagen checkar vi in på **Los Pinos i Viñas de Peñallana** en bit utanför Andujar.

Regnet ger vika för sol och efter hopp och lek vilket inkluderar dopp i poolen samlas vi igen och åker ner till floden **Jándula**. Trots den ganska sena timmen flyger det där en del trollsländor. Vi kämpar vidare med att försöka hitta *Onychogomphus uncatus* men allt vi ser är stenflodtrollsländor. Ingela får äntligen se *Platycnemis latipes* som hittills varit fåtalig men som från och med nu är en av de vanligaste flicksländorna på resan.

Kvällen är underbar med sjungande cettisångare och kornsparv, ropande härfåglar, spelande turturduvor och biätare överallt. Vi följer vägen längs floden och stannar där det ges bäst utsikt. Här spanar vi fruktlöst efter panterlo men får nöja oss med mer av det redan nämnda samt *Trithemis annulata*, hjortar, iberisk gröngöling och tofsmesar. Vi spanar vidare från bilen i sakta mak på olika vägar men det ger mest bara fler hjortar.

Middag på Restaurante El Rancho på krypavstånd från boendet i sällskap med blåskator och en flock bi-

ätare. I skymningen börjar rödhalsad nattskärra spela och en berguv hoa. Kring parkeringen vid hotellet får vi makalösa obsar av ett mindre gäng rödhalsade nattskärror som jagar insekter kring gatu- och fasadbelysningarna och även ses sitta på antenner. I cikadasurret hörs kattuggla. Den vädermässigt trista dagen avslutas åtminstone fint.

Annica, Helena, Ingela och Jonas letar rätt vinklar för att få *Ceriagrion tenellum* att fastna på bild.

8 juni Från och med nu!

Fältfrukost vid floden som traditionen påbjuder. Cirka tre timmars färd på bitvis slingriga bergsvägar väntar. Fåglar som rödhöna, rostgumpssvala och svartkråka ses från bilen innan vi tankar i Villanueva del Arzobispo. Kaffepaus tas i Tranco, och då börjar solen anas

mellan molnen och vi är nästan framme. En hökörn liksom hälsar oss välkomna innan vi parkerar nära en bro över Guadalquivir intill Coto-Ríos. Solen bryter genom molntäcket och från och med nu vänder det äntligen trollsländemässigt! Blåpannad sjö trollslända, *Coenagrion mercuriale*, *Calopteryx xanthostoma* utgör nya researter och alla får till slut se *Gomphus graslini*. Dessutom ses flera repriser, kärrsköldpaddor ihop

Oxygastra curtisii är den enda arten i sitt släkte och det är omdebatterat vilken familj den egentligen tillhör. Mest liknar den väl guldtrollslända, men den uppträder och betar sig annorlunda. Här en hane.

med iberiska bäcksköldpaddor och en iberisk snok. Även om vi ser flera spännande arter är trollsländorna ändå något trögstartade, så vi kastar i oss något enkelt mellanmål och drar vidare till nästa bro.

För första gången under resan ser vi gott om rinnande vatten-arter och dessutom väldigt väl. Äntligen får vi den upplevelse vi sökte vid Rio Hozgarganta tidigare under resan, det är ju så här det ska vara. Kamerorna smattrar. Det formligen sprutar tenerala *Gomphus graslini* med larvhudar "överallt". Blå jungfruslända ses ihop med *Calopteryx xanthostoma* och *Calopteryx haemorrhoidalis*; hur ofta har man tre arter jungfrusländor samtidigt? Fler *Coenagrion mercuriale* och blåpannad sjötrollslända ses innan den första och hett efterlängtrade *Macromia splendens* kommer susande, snart följd av fler. Eftersom floden är smal kommer man dem ganska nära vilket förstås uppskattas. Kanske ännu mer uppmärksamhet får den *Oxygastra curtisii* Annica hittar, en hane som ganska välvilligt poserar och återkommer efter jaktutflykter. Givetvis ses även arter vi vid det här laget är ganska vana vid, som pokalflickslända, *Platycnemis latipes*, *Platycnemis acutipennis* och *Trithemis annulata*.

Klockan drar iväg och hungern växer, men det är ännu inte slut. Några *Gomphus graslini* som inte är tenerala får kameror att gå i spinn. Just som en del påbörjat promenaden till bilen upptäcker Magnus ett litet källflöde och ser snabbt *Ceriagrion tenellum*. Den

lilla näpna, röda läckerbiten måste förstås alla se och föreviga. Det är gytjtigt och luktar getskit men trots det trampar alla snabbt ut i geggan. Hela kärret går igenom men utöver fler tenellum och en del repriser hittas inget mer nytt. Vi sköljer av fötter och sandaler så gott det går i floden innan vi tar oss till bilen. Väl där öppnar sig himlen för det regn som prognosen varnat för hela dagen. Bra tajming! Klockan är 16 slagen så det är hög tid för mat. Ett närbeläget café avhjälpes hungern och i besökscentrat intill shoppas det lite souvenirer.

Vi kör norrut och österut åt, det vill säga i riktning mot nästa dags lokal för *Onychogomphus cazuma*, och söker härbärge för natten. Jonas googlar fram ett hotell i *Cortijos Nuevos* där vi checkar in. Efter det sedvanligt hopp och lek, artgenomgång, middag och frukostinförskaffning.

9 juni Cazuma bonanza!

Dagen inleds i vanlig ordning med en balja java på ett närbeläget café innan vi rullar vidare. Målet är att köra direkt till platsen en bit från *Agramón* vi rekommenderats för *Onychogomphus cazuma* och att där ta frukost i fält. Så blir det också, men det är nog få som verkligen hugger in för det ser otroligt spännande ut och vädret är närmast perfekt. Vi hinner sedan knappt stiga ut i grönskan kring bäcken innan alla ropar ut att de ser *cazuma*! Kan det verkligen vara så här enkelt?

Vy över lokalen vi rekommenderats besöka för *cazuma*.

Svaret visar sig för en gångs skull vara ja, så lätt kan det tydligen ibland också vara.

Vi sprider ut oss och njuter av den rika trollsländefau-
nan, den fina bäckdalen och inte minst av alla *cazumas*.
Hur många vi ser är svårt att uppskatta, men senare
diskuterar vi det och kommer fram till att ett absolut

minimum var 35 hanar och tre honor. Troligtvis var
det långt fler, och det kan till och med ha varit den
mest numerära arten på platsen. Flera hanar ses enkelt
samtidigt, både längs med bäcken och i vegetation i
och kring platsen. *Cazuma* var dessutom ännu enklare
att identifiera i fält än vad de flesta av oss nog trott, och
trots specialstuderande av näst intill samtliga individer
sågs endast några enstaka stenflodtrollsländor på platsen
så *Onychogomphus uncatus* gäckar oss fortsatt.

Vi vandrar runt i området ett bra tag och ser förstås
annat också. *Mercuriale* är ganska talrik. Jonas hittar
en teneral *Onychogomphus costae* inom höravstånd
från resten så den överraskningen fick alla ta del av.
Det motsatta råder för resans första och enda *Coenag-
rion caerulescens* som förevisas av Magnus, men mot-
tagningen på platsen är så undermålig att budskapet
inte går fram till de övriga. En del blåpannade av båda
könen och även tenerala visar upp sig fint.

Resans första *Gomphus simillimus* hittas och en
av dem fångar, framför våra häpna ögon, en blåpannad
sjötrollslända och vi kan följa hur denna äts upp.
Smått bisarrt, det skiljer inte mycket i storlek mellan
arterna. Annat på platsen var *Calopteryx haemorrhoidalis*,
Calopteryx xanthostoma, *Trithemis annulata*, mindre
sjötrollslända, pokalflickslända, båda kejsarna och
karmintrollslända.

Vi intar stärkande fältbrunch och känner oss väldigt
nöjda. Det är dock ganska långt till de platser vi känner
till så vi stannar kvar i området i stället för att köra då
det är mitt i trollsländornas mest aktiva period. Paul
strosar runt och hoppas få ännu bättre filmsekvenser på
honor av *cazuma*. De övriga försöker komma åt floden
på två platser men får nöja sig med att följa förvand-
ling av stenflodtrollsländor. Inte var dag man ser det
heller, men efter ett tag är det ändå dags att dra vidare.

I **Hellin** firar vi *cazuma* med riktig glass och kaffe.
Eftersom vi nu även sett *costae* spolar vi planen på
att köra till lokaler för den arten, vilket annars stod
på agendan. I stället kör vi hela vägen till **Cuenca** där
vi bokar hotell för två nätter. Från Cuenca är det inte
långt till flera trollsländelokaler samtidigt som det är
hyfsat nära till Madrid för flyget hem.

Det är enkelt att hitta hotellet inne i stadskärnan
men betydligt vanskeligare att hitta parkeringsplats.
Efter några turer fram och åter löser även det sig,
följt av en stunds hopp och lek och sedan samling för
kvällsvard. Det blir många skålar för *cazuma* denna
kväll, både på restaurangen och på ett ölsjapp senare.

Överst: Hona av *Onychogomphus cazuma* (se omslaget för
hane). **Vänster:** Några stenflodtrollsländors förvandling följs.

Ovan: Teneral hane av *Onychogomphus costae*. **Nedan:** En hona *Gomphus simillimus* knaprandes på en blåpannad sjötrollslända.

10 juni Håll klaffen!

För fyra av oss sex är detta den sista heldagen och den börjar med toast och kaffe nära hotellet. Cirka 50 minuter senare parkerar vi intill de cirkelrunda sjöarna nära **Cañada del Hoyo**. Vi är ganska tidigt ute men det händer genast saker när vi stövlar ut. Den första sjön – **Laguna de la Cruz** – är ganska svårtillgänglig, med branta kanter och lösa stenar, men vi lägger ändå en stund här. Första trollsländan är något förvånande en sittande *Oxygastra*, vilket snart följs av ytterligare en. De är dock tenerala, vilket förklarar saken, men ändå kul. Resans första *Coenagrion scitulum* ses men tyvärr dåligt, mer uppmärksamhet får och mer välvilligt bjuder en pärlödlas upp. En del andra trollsländor ses också, som resans första fyrfläckade trollsländor och större kustflicksländor, men svårigheten att komma åt gör att vi vandrar till nästa sjö.

El Lagunillo är en något mindre sjö men lättåtkomlig och med mer vegetation. Det formligen sprutar trollsländor här, främst tenerala, men efter en dryg timme är det full fart även på de övriga. Antalet nya researter stiger snabbt här, men de består enbart av arter som är vanliga hemmavid: ljus lyrflickslända, sjöflickslända, bred trollslända och mindre rödögonflickslända. *Scitulum* är vanlig och äntligen kan alla se även den ordentligt. En väldigt orädd pärlödlas roar oss ett tag medan Paul försöker filma vinterflickslända,

vilket även det utgör en ny researt. Vi hade säkert kunnat stanna ännu längre här, och även besöka fler av sjöarna i området, men det är mitt på dagen och mitt i trollsländetiden och vi längtar säkert allihop efter att se ”klaffsländan” *Paragomphus*, som vi har en lokal för ca 20 minuter bort.

Det är ganska hett nu och det krävs förfriskningar. Vi parkerar i skuggan intill två småsjöar intill byn **Arguisuelas**, troligen ett före detta grustag, där vi inmundigar medhavt innan det är dags. Platsen ser inte ut som något annat vi hittills besökt under resan, vilket borde borga för nya upplevelser. Vi ser genast några av de vanliga arterna som sjöflickslända och större kustflickslända vi på resan såg först under förra stoppet. Det dröjer dock inte länge innan första riktigt nya researten hittas, även den en bekant hemifrån: pudrad smaragdflickslända. Den visar sig vara allmän här, men bland dem döljer sig något betydligt roligare som vi nästan trott vi skulle missa: vandrande smaragdflickslända. Ett tiotal ses för den som orkar kolla smaragderna, och både hanar och honor ses fint. Ännu en vinterflickslända ses, flera vandrande ängstrollsländor, några mindre kejsare, större sjötrollslända, *scitulum* med mera, men inget riktigt spännande i den första sjön.

Paul och Magnus tar sig hela vägen runt utan resultat och till slut återstår endast en liten svåråtkomlig flik. Magnus vadar över och tar fem steg upp ur vattnet och där, äntligen, en hane *Paragomphus genei*. Lite panik uppstår då den flyttat på sig när de andra ansluter så

Nedan: Den artrika sjön El Lagunillo bjöd på många arter men de allra flesta var bekanta trollsländor hemifrån.

Ovan: En av flera pärlödlor som vackert och gärna poserade intill sjöarna vid Cañada del Hoyo. **Nedan:** En av de två småsjöarna nära Arguisuelas.

lätnaden är stor när Annica återfinner den. Ljuset är uselt men bilden tas förstås ändå. Den är närmast helt oskygg men när vi efter ett tag försöker få den att flytta sig till bättre plats drar den i stället rakt upp och över en vall. Tre individer till hittas då sittande högt i tallar. En hona stöts också längre bort men även den tog sin

tillflykt högt upp i en tall. Vi är väldigt nöjda ändå!

Den andra sjön visar sig vara alldeles för djup och brant för att vara särskilt givande trollsländemässigt. Utöver några av de vanliga arterna bjuder åtminstone omgivningen på några fina dagfjärilar, en praktbagge och flera härfåglar. Det är hett och klockan har passerat

Hane *Paragomphus genei* (foto Paul) och **nedan** fotosession kring densamma (foto Annica).

15 så efter ännu lite mer fältproviant beslutar vi oss för att ta oss ”hemåt”. Hopp och lek vidtar, där några shoppar, någon tar en tupplur, andra strosar och senare möts vi för förfriskningar och tilltugg. Vi går igenom artlistan och konstaterar att vi sett 44 arter, vilket vi är väldigt nöjda med, särskilt med tanke på att två dagar spolierades av dåligt väder. Middag intas och efter det ännu ett förfriskningsstopp innan sängar och duschar kallar oss till hotellet.

11 juni Dags för avsked

Allra sista dagen för Annica, Helena, Ingela och Magnus, vars flyg ska avgå vid 16-snäret. Efter en för en gångs skull ganska ordentlig frukost (för alla glutentoleranta) checkar vi ut och börjar färden mot Madrid. Vi tar en lite mindre väg och siktar in oss på ett område en timme bort som möjligen skulle kunna

ge oss några sista trollsländor. Vi tar av vid **Sacedón** men ger direkt upp att försöka nå floden, som här går i en djup ravin, och rullar i stället ned till **Embalse de Entrepeñas**. Stora, dämnda reservoarer som denna ger sällan något i trollsländeväg, men man vet aldrig, miljön ser åtminstone bra ut för några av de arter vi gärna skulle vilja se. Så blir det dock inte, enbart arter som mindre kejsare, större sjö, större kust och större ängs ses. Vi får åtminstone en bensträckare, ser några dagfjärilar, enorma rovflugor, en pärlödlas och purpurhäger innan vi bänkar oss för avfärd till flygplatsen.

En dryg timme senare når vi **Madrid**, där de längst fram ser resans enda natthäger flyga över vägen, innan vi anländer till terminal fyra. Paul, som ska fortsätta några dagar till, och Jonas, som ska spendera en dag i Madrid, vinkar farväl åt oss andra.

Artlista

Svenska namn när sådana finns. De engelska utgår från Dijkstra et al. 2020.

Vandrande smaragdflickslända

Migrant Spreadwing *Lestes barbarus*

Ca 10 ex, både hanar och honor, vid Arguisuelas 10/6. Vi sökte efter arten vid flera platser den är känd från men dessa var uttorkade. Arten är i och för sig känd

för att stanna kvar efter våtmarkerna torkat ut men det hjälpte oss föga då de troligen varit så länge.

Pudrad smaragdflickslända

Common Spreadwing *Lestes sponsa*

100–150 ex vid Arguisuelas 10/6.

Mindre smaragdflickslända

Small Spreadwing *Lestes virens virens*

Ganska vanlig i Marismas y Riberas del Tinto 3/6. Noterbart här är att det är en annan ssp än vår skandinaviska *vestalis* och skiljer sig tydligt morfologiskt genom mörkare, brunaktig färg.

Västlig trädflickslända

Western Willow Spreadwing *Chalcolestes viridis*

Två tenerala hanar vid Puente de las Cañillas, Río Hozgarganta 6/6.

Vinterflickslända

Common Winter Damsel *Sympecma fusca*

Minst 7 ex vid El Lagunillo 10/6 och 1 hane Arguisuelas samma dag.

Copper Demoiselle

Calopteryx haemorrhoidalis
Sågs under fyra dagar på flera lokaler men inte särskilt rikligt, i likhet med många andra rinnande vattenarter

En godbit ur kakan vid Arguisuelas: hane vandrande smaragdflickslända. Till höger en hane mindre smaragdflickslända från Marismas y Riberas del Tinto som tydligt visar dess annorlunda teckning jämfört med "våra" *L. v. vestalis*.

som normalt är mer talrika.

Blå jungfruslända

Beautiful Demoiselle *Calopteryx virgo*

Några enstaka ex vid båda stoppen längs Guadalquivir 8/6.

Western Demoiselle *Calopteryx xanthostoma*

Inte ovanlig längs Guadalquivir 8/6 samt allmän kring Agramón 9/6.

Orange Featherleg *Platycnemis acutipennis*

Allmän längs Rio Hozgarganta annars enbart enstaka ex längs Guadalquivir 8/6 och vid Lagunas de Cañada del Hoyo 10/6.

White Featherleg *Platycnemis latipes*

Enbart enstaka ex bland alla *P. acutipennis* längs Rio Hozgarganta men en av de vanligaste flicksländorna vid Río Jándula 7/6, Guadalquivir 8/6 och Agramón 9/6.

Mediterranean Bluet *Coenagrion caerulea*

En av få arter som inte sågs av alla: en hona i vegetation en bit från vattendraget vid Agramón 9/6.

Mercury Bluet *Coenagrion mercuriale*

Fyra ex Guadalquivir, Coto-Ríos 8/6, 8 ex Guadalquivir, Loma de María Àngela 8/6 och allmän vid Agramón 9/6.

Ljus lyrflickslända

Azure Bluet *Coenagrion puella*

Enstaka ex vid El Lagunillo 10/6 och Arguisuelas samma dag.

Dainty Bluet *Coenagrion scitulum*

Riklig kring Lagunas de Cañada del Hoyo 10/6.

Sjöflickslända

Common Bluet *Enallagma cyathigerum*

Allmän vid Lagunas de Cañada del Hoyo 10/6 och Arguisuelas samma dag.

Pokalflickslända

Blue-eye *Erythromma lindenii*

Sågs under fem dagar på ganska många lokaler. Främst allmän längs rinnande vatten.

Mindre rödögonflickslända

Small Redeye *Erythromma viridulum*

Massor med tenerala vid El Lagunillo 10/6.

Större kustflickslända

Common Bluetail *Ischnura elegans*

Allmän vid Lagunas de Cañada del Hoyo 10/6 och Arguisuelas samma dag.

Iberian Bluetail *Ischnura graellsii*

Sågs under sju dagar på flera lokaler men sällan rikligt. Typiska individer är inte svåra att skilja från *I. elegans*.

Small Red Damselfly *Ceriagrion tenellum*

Ca 15 ex i ett litet kärr eller källa intill Guadalquivir, Loma de María Àngela 8/6. Flest var tenerala men även parning sågs.

Western Spectre *Boyeria irene*

Enbart larvhudar sågs av denna art men ganska rikligt på flera platser. Flyger huvudsakligen något senare. Ej inräknad i de 44 researterna.

Blå kejsartrollslända

Blue Emperor *Anax imperator*

Enstaka ex under fem dagar.

Resans enda *Coenagrion caerulea* sågs tyvärr enbart av en sjättedel av sällskapet.

Mindre kejsartrollslända

Lesser Emperor *Anax parthenope*

Sågs under färre dagar (fyra) än *A. imperator* men i större antal.

Pronged Clubtail *Gomphus graslini*

Två hanar Río Hozgarganta (V) 5/6, 1 teneral hane Guadalquivir, Coto-Ríos 8/6, minst 30 ex varav majoriteten utgjordes av tenerala vid Guadalquivir, Loma de María Àngela samma dag. Möjligen sågs också något enstaka ex vid Agramón 9/6.

Smal klubbtröslända

Western Clubtail *Gomphus pulchellus*

En teneral hane Río Hozgarganta (S) 6/6.

Yellow Clubtail *Gomphus simillimus*

Några enstaka vid Agramón 9/6.

Cazuma Pincertail *Onychogomphus cazuma*

Resans nyckelart visade sig vara hur enkel som helst att se men så var platsen enligt uppgift också den allra bästa för arten. Minst 35 hanar och tre honor sågs men det kan ha varit fler än så då det är svårt att uppskatta när alla enskilt ser arten utspritt över hela lokalen. Paul besökte senare en annan lokal där han trots gott om tid inte lyckades se en enda. Arten upptäcktes för några år sedan (2017) men det offentliggjordes

först 2020. Den troddes vara begränsad till området som grovt omfattar triangeln Madrid–Valencia–Murcia, men har helt nyligen även hittast i Andalusien.

Faded Pincertail *Onychogomphus costae*

1 teneral hane Agramón 9/6. Vi hade flera lokaler för arten men skippade dessa på grund av regn i Andalusien och senare för att vi redan sett den. Paul såg senare gott om individer på en välkänt bra lokal närmre Malaga.

Stenflodtröslända

Small Pincertail *Onychogomphus forcipatus unguiculatus*

Sedd under fyra dagar på flera olika lokaler. Vi kollade noga men inte en enda av alla 30–40 ex vi såg var *O. uncatus*, som vi därmed tyvärr missade.

Green Hooktail *Paragomphus genei*

En av de mest önskade arterna innan resan. En hane visade upp sig fint vid Arguisuelas 10/6. Fyra till sågs där men de satt samtliga högt upp i tallar.

Orange-spotted Emerald *Oxygastra curtisii*

En tillfällig och dålig obs vid Puente de las Cañillas, Río Hozgarganta 6/6, följdes lyckligtvis av betydligt bättre. 1 hane Guadalquivir, Loma de María Àngela 8/6 och fem kring båda sjöarna vid Lagunas de Cañada del Hoyo 10/6.

Hane av *Gomphus graslini*, den enda av flodtrösländorna utöver stenflodtröslända och *Onychogomphus cazuma* som sågs i mer än en fåtal individer.

Splendid Cruiser *Macromia splendens*

4–5 ex drog fram och åter längs Guadalquivir, Loma de María Ángela 8/6. Då floden där är smal gav det mycket fina obsar.

Karmintrollslända

Broad Scarlet *Crocothemis erythraea*

Sedd under sju dagar. Aldrig talrik.

Bred trollslända

Broad-bodied Chaser *Libellula depressa*

2 honor El Lagunillo 10/6.

Fyrfläckad trollslända

Four-spotted Chaser *Libellula quadrimaculata*

Allmän Lagunas de Cañada del Hoyo 10/6.

Blåpannad sjö trollslända

Southern Skimmer *Orthetrum brunneum*

Ett tiotal längs Guadalquivir 8/6 och hela dagen 10/6.

Större sjö trollslända

Black-tailed Skimmer *Orthetrum cancellatum*

Enstaka ex sedda under fyra dagar.

Epaulet Skimmer *Orthetrum chrysostigma*

Inte oväntat den sjö trollslända som sågs mest, sedd under sex dagar på flera lokaler. Dock inte alls lika

numerär som den kan vara.

Mindre sjö trollslända

Keeled Skimmer *Orthetrum coerulescens*

Enstaka ex sedda under fyra dagar.

Long Skimmer *Orthetrum trinacria*

Minst åtta ex sedda kring Jardín Botánico Dunas del Odiel 3/6.

Vandrande ängstrollslända

Red-veined Darter *Sympetrum fonscolombii*

Bortsett från 10/6, då ett 15-tal sågs, observerades enbart enstaka ex under fyra dagar.

Större ängstrollslända

Common Darter *Sympetrum striolatum*

1 teneral Puente de las Cañillas, Río Hozgarganta 6/6 och sju tenerala El Lagunillo 10/6.

Violet Dropwing *Trithemis annulata*

Sedd under sex dagar, främst i Andalusien.

Orange-winged Dropwing *Trithemis kirbyi*

Ganska vanlig på flera lokaler 5–6/6.

Northern Banded Groundling *Brachythemis impartita*

Minst 12 ex kring Jardín Botánico Dunas del Odiel 3/6.

Hane av *Brachythemis impartita*, en art vi på grund av regnet enbart såg under en dag. Båda könen är omisskännliga, särskilt hanen med de breda banden över vingarna.

Kommentarer om några arter vi inte såg

Dark Spreadwing *Lestes macrostigma*

Denna hade vi flera lokaler för men av de vi hann besöka innan planen ändrades på grund av två dagars regn var inte bara torra utan hade varit så under lång tid. Vi hade garanterat sett den om vi haft möjlighet att besöka Malaga i bra väder.

Large Pincertail *Onychogomphus uncatus*

Märkligaste luckan i artlistan. Den är inte särskilt ovanlig så vi hade väl bara oflyt. Paul såg den dagen efter vi åkt.

Orthetrum nitidinerve, *Diplacodes lefebvreii* och *Selysiothemis nigra*

Samtliga hade vi med stor sannolikhet sett om vi inte

tvingats ändra planen på grund av regn. Paul såg dock blott en *D. lefebvreii* kring Malaga två dagar senare.

Ljusröd ängstrollslända

Southern Darter *Sympetrum meridionale*

Möjligen var vi helt enkelt för tidigt ute för denna notoriskt sena art.

Desert Darter *Sympetrum sinaiticum*

Denna art är enkel att se under höst och vinter då de söker upp vattensamlingar för parning. Under resten av flygperioden är de utspridda så man ska ha en rejäl dos tur för att stöta på den då.

Ringed Cascader *Zygonyx torridus*

Börjar flyga senare.

Onychogomphus uncatus är inte sällsynt men trots det gäckade den oss. Pauls foto **nedan** togs dagen efter vi andra åkt hem. Vill man se *Zygonyx torridus* måste man komma senare. Paret **överst** fotograferades i Marocko 2015.

Resans ungefärliga rutt

Pilar visar färdriktning, hus ungefärligt läge för övernattnng.

